

ЕТАПИ ТА ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

© Римар М.В., Ликун Н.В., 2012

Узагальнено поняття «інноваційна діяльність», досліджено чинники, що впливають на її здійснення, принципи та основні етапи реалізації інноваційної політики. Визначено взаємозв'язок між успішною інноваційною діяльністю та конкурентоспроможністю підприємства, окреслено проблеми та перспективи здійснення інноваційної діяльності підприємствами. Запропоновано алгоритм оптимального процесу реалізації інноваційних заходів.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, інноваційна політика, зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства, конкурентоспроможність

THE STAGES AND PRINCIPLES OF ENTERPRISE INNOVATIVE ACTIVITY REALIZATION

© Rymar M.V., Lykun N.V., 2012

A concept "innovative activity" is generalized. In the article, factors, that influence on her realization, principles and basic implementation of innovative politics phases, are investigated. Intercommunication is certain between successful innovative activity and competitiveness of enterprise, problems and prospects of realization of innovative activity are outlined by enterprises and the algorithm of optimal process of realization of innovative measures is offered.

Key words: innovative activity, innovative development, innovative politics, external and internal environment of enterprise, competitiveness

Постановка проблеми

Важливість інноваційної діяльності визначається переважно тим, що постійний розвиток науки і техніки зумовлює швидке «застаріння» методів, техніки та технології виробництва, продукції та її якісно-технічних характеристик, і вони потребують повсякчасного удосконалення. Ринкові умови господарювання, з їх тенденцією до швидких змін, створюють для більшості підприємств конкурентне середовище, що спонукає їх до формування конкурентних переваг. Конкурентні переваги можуть бути створені як у сфері виробництва товарів, так і у сфері їх просування на ринок. Як правило, вони формуються на базі інноваційної діяльності, що вважається основою успішного функціонування підприємства на ринку. Але для досягнення успіху в інноваційній діяльності підприємству необхідно чітко визначити та врахувати її принципи, алгоритм поетапної реалізації інноваційних заходів та бачити перспективи розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питанням інноваційної діяльності присвячено багато праць іноземних та українських вчених. Серед вітчизняних вчених вагомий внесок у їх дослідження зробили С. Ілляшенко, В. Александрова, В. Ландик, Ю. Бажал, О. Василенко, О. Волков, В. Геєць, М. Денисенко,

А. Заїнчковський, Л. Федулова, М. Йохна, Н. Краснокутська, Д. Крисанов, О. Лапко, В. Россоха, А. Сухоруков, А. Юзефович та інші. Серед російських вчених, що докладно вивчили різні напрямки інноваційної діяльності можна відзначити: І. Балабанова, С. Ілленкову, Л. Гохберга, Є. Уткіна, Л. Євдокимову, А. Казанцева, Р. Фатхудинова, І. Рудакову, М. Молчанова, П. Завліна, Ю. Морозова, В. Мединського, О. Пригожина, В. Тужилкіну, та інших. Із праць зарубіжних вчених варті уваги дослідження Т. Брайана, Ф. Хаберленда, Ф. Валенти, П. Друкера, І. Перлаки, Б. Санто, Б. Твіса, М. Хучека, Й. Шумпетера та інших.

У роботах цих авторів розкрито значення інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств, розроблено різні класифікаційні ознаки інновацій та методики оцінювання ефективності інноваційних проектів, обґрунтовано необхідність інноваційної діяльності, визначено форми і джерела фінансування, типи і складові інноваційної політики підприємства, методи управління інноваціями. Однак окремі елементи організації інновацій потребують подальших досліджень. Насамперед це стосується поетапного управління інноваціями на підприємствах в умовах поглиблення конкуренції та врахування принципів інноваційної діяльності у мінливому ринковому середовищі.

Постановка цілей

Метою статті є визначення принципів інноваційної діяльності та алгоритму оптимального процесу реалізації інноваційних заходів. Для її досягнення необхідно виконати низку завдань:

- визначити взаємозв'язок конкурентоспроможності та інноваційної діяльності;
- обґрунтувати необхідність інноваційної діяльності;
- сформулювати принципи інноваційної діяльності;
- спроектувати алгоритм процесу реалізації інноваційних заходів.

Поетапне виконати поставлених завдань допоможе нам знайти оптимальні шляхи удосконалення інноваційної діяльності підприємств та сформулювати перспективи її розвитку.

Виклад основного матеріалу

Відповідно до Закону України “Про інноваційну діяльність” *інновації* – це новостворені (засновані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукти або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного та іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [5].

О. Лапко під поняттям *інноваційна діяльність* розуміє діяльність з доведення науково-технічних винаходів, розробок до результату, придатного до практичного використання [3, с. 38].

Н. Краснокутська визначає *інноваційну діяльність* як діяльність колективу, спрямовану на доведення науково-технічних ідей, винаходів до результату, придатного до практичного застосування та реалізації на ринку з метою задоволення потреб суспільства в конкурентоспроможних товарах і послугах [4, с. 23].

С. Ілляшенко під *інноваційною діяльністю* розуміє процес створення, впровадження і поширення інновацій [2, с. 18].

П. Друкер зазначав що «інновації (або новаторство) – це особливий засіб підприємців, за допомогою якого вони досліджують зміни в економіці та суспільстві з метою використання їх у бізнесі чи різних сферах обслуговування» [6]. Він також стверджував, що незалежно від виду діяльності підприємства є два види інновацій – інновації в товарах та послугах; інновації в різних професійних навиках і діяльності, які необхідні для виробництва цих же товарів чи послуг. Необхідність інновацій може бути зумовлена потребами ринку і клієнтів, коли вимоги часу змушують придумати щось нове, або тим, що ці потреби виникають у процесі роботи, наукових досліджень в лабораторіях тощо [6].

Тобто, як потреби ринку, так і внутрішні потреби підприємства спонукають до розроблення та впровадження нових видів продуктів, технологій, технік, організації тощо для поліпшення роботи підприємства та отримання додаткових фінансових вигод від діяльності. Можемо ствер-

джувати, що чим вищий рівень впровадження інновацій на підприємстві, тим вища його конкурентоспроможність на ринку та отриманий у результаті діяльності прибуток. Конкурентоспроможність підприємства залежить від багатьох чинників, основним із яких є раціональне використання матеріальних, трудових, інноваційних, інформаційних і фінансових ресурсів, які в сукупності становлять потенціал підприємства.

Обґрунтувати необхідність активізації інноваційної діяльності підприємств можна такими чинниками:

- підприємства характеризуються повільним розвитком ефективних форм інноваційної діяльності, що зумовлено економічною нестабільністю та чіткістю законодавства;
- значна кількість підприємств не спроможна впроваджувати інновації власним коштом, а економічний клімат не сприяє залученню зовнішнього капіталу чи запозиченню коштів;
- держава потребує у глибоких структурних перетворень в економіці;
- для більшості підприємств властиве значне зношення основних фондів;
- гостро відчувається необхідність збереження і розвитку науково-технічного потенціалу та інноваційного підприємництва;
- нагальною є проблема створення нових робочих місць. Їх організація за новітніми надбаннями дасть змогу не лише виробляти вітчизняну продукцію та розвивати економіку, а й виплачувати працівникам гідну заробітну плату.

Щоб нівелювати негативний вплив перелічених чинників та забезпечити розвиток інноваційної діяльності на державному рівні, потрібно:

- стимулювати розвиток міжнародної науково-технічної співпраці, забезпечуючи його законодавчими актами та створенням спільних програм;
- створити дотаційні програми фінансування інновацій та забезпечити достатній рівень фінансування науково-дослідних і конструкторських робіт;
- удосконалити законодавчу базу здійснення інноваційної діяльності;
- стимулювати створення сприятливого фінансового клімату, що дозволить залучати інвестиції для фінансування інноваційної діяльності.

Успішна реалізація інноваційної діяльності повинна базуватись на принципах – нормах, правилах поведінки підприємств, що встановлюють взаємозв'язок між розвитком підприємства і напрямками його інноваційної діяльності.

Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» основними принципами державної інноваційної політики є [5]:

- 1) орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України;
- 2) визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку;
- 3) формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності;
- 4) створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу;
- 5) забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності;
- 6) ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері;
- 7) вжиття заходів для підтримки міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок;
- 8) фінансова підтримка, сприятлива кредитна, податкова і митна політики у сфері інноваційної діяльності;
- 9) сприяння розвитку інноваційної інфраструктури;
- 10) інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності;
- 11) підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності.

На законодавчовизначених загальнодержавних принципах інноваційної політики повинні базуватись принципи інноваційної діяльності підприємств.

На думку С. Ілляшенко, інноваційна діяльність підприємства повинна здійснюватися за такими принципами [2]:

1) адаптивності – прагнення до підтримання певного балансу зовнішніх і внутрішніх можливостей розвитку (внутрішніх спонукальних мотивів діяльності суб'єкта господарювання і зовнішніх, що генеруються ринковим середовищем);

2) динамічності – динамічне приведення у відповідність цілей і спонукальних мотивів (стимулів) діяльності підприємства (зокрема його власників, менеджерів, фахівців, працівників);

3) самоорганізації – самостійне забезпечення умов функціонування, тобто самопідтримка обміну ресурсами (інформаційними, матеріальними, фінансовими) між елементами виробничо-збутової системи підприємства, а також між підприємством і зовнішнім середовищем;

4) саморегуляції – коригування системи управління виробничо-збутовою діяльністю підприємства відповідно до змін умов функціонування;

5) саморозвитку – самостійне забезпечення умов тривалого виживання і розвитку підприємства (відповідно до його місії й ухваленої мотивації діяльності).

Р. Квасницька та Н. Ардашкіна вважають, що ключовими принципами інноваційної діяльності є пріоритет інновацій над традиційним виробництвом, економічність інноваційного виробництва, гнучкість та комплексність [7].

Різні вчені по-різному оцінюють принципи, на яких базується інноваційна діяльність, залежно від бачення проблеми та напряму досліджень. На нашу думку, перелік принципів, на яких повинна ґрунтуватися інноваційна діяльність підприємства, має містити:

– принцип економії, що полягає у впровадженні тих інноваційних програм, які в підсумку дозволять підприємству мінімізувати витрати (часу, коштів, праці тощо);

– принцип ритмічності, що полягає у постійному (чи періодичному) здійсненні інноваційної діяльності підприємством, що не лише забезпечить постійний темп оновлення, але й дозволить оптимально розподіляти та використовувати фінансові ресурси;

– принцип адаптації, що дозволить підприємству швидко реагувати на зміни у середовищі та оперативно реагувати на них з максимальною віддачею;

– принцип взаємоузгодженості, що полягає у відсутності суперечностей між цілями підприємства, його стратегією, маркетинговою орієнтацією та інноваційною діяльністю;

– техніко-економічний принцип, що покликаний об'єктивно оцінити власні можливості підприємства з фінансування та реалізації інноваційних програм;

– принцип ризику, який передбачає і враховує ризики інноваційної діяльності та можливі шляхи їх уникнення;

– принцип масштабності, що полягає у можливості залучення не лише внутрішніх ресурсів підприємства (кадрів, фінансів, ідей), а й зовнішніх (консультантів, кредитів, венчурного капіталу тощо);

– принцип поверненості та прибутковості, що передбачає окупність та прибутковість вкладених в інновації коштів, адже інновації є, по суті, ризиковими інвестиціями.

Цей перелік принципів, на нашу думку, є об'єктивним та оптимальним, він збігається із загальнодержавними принципами та не суперечить ринковим умовам господарювання.

Здійснення інноваційної діяльності повинно відбуватись у кілька етапів, які дозволять підприємству досягнути бажаного результату з мінімальними витратами та втратами. Етапи, які проходить підприємство від початку до завершення інноваційного проекту, мають бути логічно пов'язаними та утворювати комплексну систему зв'язків.

Інноваційну діяльність підприємства можна тлумачити як діяльність, що передбачає планування, організацію, керівництво, мотивацію та контроль щодо об'єкта управління шляхом розробки та застосування системи стратегій (обраних залежно від інноваційного потенціалу підприємства і факторів впливу зовнішнього середовища), спрямовану на досягнення поставленої перед підприємством мети.

Отже, можемо назвати основні етапи, які має пройти підприємство при здійсненні інноваційної політики (див. рисунок).

Алгоритм здійснення інноваційної діяльності підприємства

На кожному з етапів підприємство повинно враховувати особливості реалізації інноваційної діяльності та управління нею, щоб максимально оптимізувати цей процес здійснення та досягти врешті-решт поставленої мети.

Висновки

Інноваційна діяльність в умовах високої конкуренції має важливе значення, адже вона сприяє розвитку підприємства, підвищенню ефективності його ресурсного потенціалу, забезпеченню стабільності функціонування на ринку та відповідності його роботи до вимоги ринку.

Для успішної інноваційної діяльності підприємство має враховувати загальнодержавні принципи інноваційної діяльності, визначені чинним законодавством, та дотримуватись принципів інноваційної діяльності підприємства, що дозволить реалізовувати інноваційні програми без значних витрат та втрат.

Реалізація інноваційної діяльності передбачає її поетапне здійснення, що має на меті оптимізувати процес від прийняття рішення до отримання остаточних результатів з урахуванням вимог ринку та можливостей підприємства.

Оскільки інноваційна діяльність є найважливішим засобом забезпечення економічного зростання, конкурентоспроможності та фінансової стабільності будь-якого підприємства, то високих результатів воно зможе досягти лише за систематичного аналізу змін ринкового середовища і цілеспрямованого її здійснення, з метою реалізації нових можливостей.

Перспективи подальших досліджень

Подальший розвиток дослідження питання можна окреслити в таких напрямках: розробка, узгодження та обґрунтування додаткових принципів інноваційної діяльності, що ґрунтуються не лише на загальнодержавних принципах, але й на вимогах ринку та економічної системи; подальше удосконалення етапів здійснення інноваційної діяльності шляхом розробки програмного забезпечення для планування фінансових ресурсів підприємств та контролю за реалізацією інноваційних програм; удосконалення системи оцінювання ефективності здійснення інноваційної діяльності та вибір перспективних напрямів інноваційної діяльності на основі врахування потенціалу підприємства.

1. Васильєв О.В. Конспект лекцій “Економіка і організація інноваційної діяльності” (для студентів 4-го курсу напряму підготовки 0501 “Економіка і підприємництво” спеціальності 6.050100 “Економіка підприємства”) / О.В. Васильєв, Н.М. Богдан; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 100 с. 2. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком : навч. посіб. / С.М. Ілляшенко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД “Університетська книга”; К. : Видавничий дім “Княгиня Ольга”, 2005. – 324 с. 3. Лапко О.А. Інноваційна діяльність у системі державного регулювання / О.А. Лапко. – К. : ІЕПНАНУ, 1999. – 253 с. 4. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент : навч. Пос. / Ніна Василівна Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с. 5. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. – (Чинний з 07.08.2002) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. 6. Друкер П.Ф. Практика менеджмента / Пер. с. англ. – М. : Вільямс, 2003. – 398 с. 7. Квасницька Р.С. Особливості інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах / Р.С. Квасницька, Н.С. Ардашкіна // Вісник Хмельницьк. нац. ун-ту. – 2009. – № 6. – С. 249.